

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядаються особливості формування лексикографічної компетентності школярів середніх класів на уроках англійської мови. Теоретично обґрунтовано значущість формування лексикографічної компетентності учня.

Ключові слова: іноземна мова, компетентність, лексикографічна компетентність, аспекти формування лексикографічної компетентності учня на уроці англійської мови.

This paper focuses on the peculiarities of the formation of lexicographic competence of secondary school students in English lessons. The significance of the formation of the student's lexicographic competence is theoretically substantiated.

Key words: foreign language, competence, lexicographic competence, aspects of the formation of the student's lexicographic competence in the English language class.

У сучасному лінгводидактичному дискурсі формування лексикографічної компетентності слушно розглядається в контексті лінгвістичної та комунікативної компетентності учня як суб'єкта педагогічного процесу.

Значущість роботи з лексикографічними джерелами важко переоцінити, адже словник – незамінний порадище на всіх етапах навчання іноземної мови, який допомагає глибоко зрозуміти іноземномовний текст, успішно виконати вправи та завдання, а відтак долучитися до культурного набутку носіїв мови.

Як образно констатував К. Плоец (K. Ploetz), якою би меткою не була наша уява, як би нас не сповнювали почуття, ми часто потрапляємо в таке становище, коли нам бракує слів, аби точно висловити свою думку. Єдино необхідне слово зчаста «щезає» з нашої пам'яті й ми вимушені вдовольнитися словами надто сильними або ж надто слабкими, понадміру загальними чи непомірно конкретними. Саме словник пропонує найбагатший набір слів і виразів, які стають у нагоді [5].

У наукових працях словник розглянуто як форму збереження та систематизування інформації про світ. Словник схарактеризовано як своєрідний банк спільних знань для носіїв мови, які використовують його для розуміння та висловлення своїх поглядів, думок, ідей [1, с. 30].

У контексті зазначеного постає актуальним умовивід британського вченого Р. Ілсона (R. Ilson): «Словник – це найуспішніша та найвагоміша книжка про мову» [4, с. 8].

Лексикографічна компетентність учня визначається його здатністю ефективно послуговуватись іноземномовним лексикографічним ресурсом для розуміння, вивчення, правильного вживання лексики сучасної англійської мови з урахуванням чинних літературних норм.

Важливо зауважити, що лексикографічна компетентність не лише невіддільна від уміння швидко знаходити значення потрібного слова (направду, сучасні електронні версії словників, якими послуговуються школярі, дозволяють це зробити вмить), а насамперед зі здатністю вирізнити потрібне визначення з-поміж синонімічних, усвідомити семантичну палітру, тонкощі контекстуального вживання тієї чи тієї лексичної одиниці.

Певна річ, для цього необхідно навчити учнів користуватись інформаційним спектром, який надають сучасні словники. Для заохочення школярів до такої діяльності учитель має пояснити їм методологію будови словника, структурні складники словникової статті, а також продумати можливості застосування інтерактивних технологій.

Формування лексикографічної компетентності в учнів середніх класів основної школи розглядаємо як процес не лише застосування різнотипних лексикологічних праць у навчальній діяльності, а й самостійного створення навчальних тематичних словників.

Учні середніх класів здатні виконувати словникові дослідження відповідного рівня складності, знаходити необхідну інформацію в межах конкретної теми, розробити під керівництвом учителя модель словникової статті та неухильно її дотримуватися. Подібні лексикографічні вправлення сприяють розвитку критичного мислення школярів, удосконаленню навичок самоорганізації у ході роботи з мовним ресурсом.

Навчальне словникотворення при вивченні нової розмовної теми може стати дійовим засобом формування лексикографічної компетентності за умови, що вчитель мотивуватиме школярів вийти за межі спрощеної моделі «слово – транскрипція – переклад», до прикладу, запропонувавши додати до неї зону ілюстрування.

На наш погляд, ілюстративні словосполучення, речення, ба навіть зображення по суті доповняють семантику реєстрового слова як такі, що надають необхідний контекст, глибше розкривають значення описуваної заголовної одиниці, багатоплановість її семантики у зв'язках з іншими словами.

Автентичність лем автор тематичного словника може перевірити за авторитетними англійськомовними лексикографічними джерелами, як-от:

– Англійсько-українські словники / упор. А. Рисін, В. Старко та ін. 2011–2020. URL: <https://e2u.org.ua/>;

– Горох. URL: <https://goroh.pp.ua/>;

– Словення. URL: <https://slovnjenja.com/>;

– Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/us/>;

– Collins Online Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/>;

– Oxford Learner's Dictionary of English. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>;

– TheFreeDictionary. URL: <https://www.thefreedictionary.com/>;

– Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/>;

– Netlingo. URL: <https://www.netlingo.com/index.php>;

– Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. URL: <https://macmillaneducation.secure.force.com/help/>;

– Merriam-Webster's Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/>.

Завдяки машинним способам пошуку, системі гіперпосилань, збереженню незмірних, нелімітованих технічно обсягів словникової інформації, швидкому реагуванню на будь-які зміни в лексичному складі мови ці та інші комп'ютерні словники перевершили за своєю функціональністю паперові аналоги й стали еталонами й натхненниками навчального лексикографування в закладах освіти [2, с. 243].

Спостережено, що формування лексикографічної компетентності в учнів середніх класів основної школи є комплексним процесом, який реалізується через різноманітні методи і прийоми навчального словникотворення.

Його основним завданням є не тільки ознайомлення учнів з новими тематичними лексичними одиницями, а й розвиток їхньої здатності ефективно послуговуватися словниковими ресурсами для розуміння, відбір та використання лексичної інформації у формі ретельно укладеного авторського словникового продукту.

Самостійне укладання школярами тематичних словників або їх частин із навчальною метою має спиратися: по-перше, на ознайомлення з теоретичними основами лексикографічного опису; по-друге, на чіткі, зрозумілі алгоритми дій (психологи вважають, що представники «покоління Z» понад усе потребують структурованої інформації, тож шаблони й алгоритми не обмежують таких студентів, а, навпаки, заспокоюють, упорядковують їхню діяльність [3]).

Учитель англійської мови має створити середовище активної співдії, аналізу прикладів слововживання, формування навичок самостійного вибору англійськомовного лексикографічного контенту.

Отож можна ствердити, що формування лексикографічної компетентності в учнів середніх класів основної школи пов'язує усталені методи роботи з іноземномовною тематичною лексикою з навчальним словникотворенням.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Боярова Л. Г. Імперативні й диспозитивні норми в українській термінології (90-і рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Філологія*. 2007. Вип. 50(765). С. 39–43.
2. Король Л. Студент як словникар: навчальне лексикографування у самостійній роботі студентів нефілологічних спеціальностей закладу вищої освіти з іноземної мови професійного спрямування. *Scientific Collection «InterConf+»*, 2023. № 36 (167), С. 231–248. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.08.2023.017>
3. Коростіль Л. А. Покоління Z: пошук способів педагогічної взаємодії. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5229
4. Dictionaries, Lexicography and Language Learning / ed. by R. Ilson. Oxford : Pergamon Press Ltd, 2015. 135 с.
5. Ploetz K. *Vocabulaire systematique*. P.M. Roget's thesaurus of English words and phrases. URL: <https://www.amazon.com/Rogets-Thesaurus-English-Words-Phrases/dp/1478376163>

УДК 81'42

Валерія Максименко
(Ізмаїл, Україна)

ОПИС ЯК ЕЛЕМЕНТ СЮЖЕТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕКСТУ

Проблема текстового членування перебуває у фокусі уваги багатьох лінгвістів. Дослідники зазначають, що членування тексту можна розглядати з різних позицій, що зумовлено багатоаспектністю тексту, його композиційної та смислової складності. Композиційно-мовленнєва форма «опис» – це двостороннє мовне та мисленнєве утворення в межах цілого закінченого тексту, що являє собою фрагмент як монологічної, так і діалогічної оповіді.

Ключові слова: *текст, поділ, композиційно-мовленнєва форма, опис.*

The problem of textual division is in the focus of attention of many linguists. Researchers note that text division can be viewed from different perspectives due to the multidimensionality of the text, its compositional and semantic complexity. The compositional and narrative form "description" is a two-sided linguistic and mental formation within the whole complete text, which is a fragment of both monologue and dialogue narration.

Keywords: *text, division, compositional and narrative form, description.*

Спосіб викладу або певний тип мовлення, який автор твору обирає залежно від його конкретних цілей та від форми змісту висловлювання і характеру типу текстової інформації визначає всю сюжетну організацію твору і виконує одне з важливих завдань авторської інтенції – описати статично чи динамічно зображену дійсність художнього світу, відобразити референтні події і послідовність їхнього викладення, розкриваючи всі причинно-наслідкові зв'язки явищ і подій зображеного світу.

Відповідно, впроваджуючи подібні цілі комунікації між автором і читачем, виокремлюються три основні типи мовлення: опис, оповідь, міркування. Говорячи про термін "тип мовлення", слід зауважити, що цей термін є синонімічним до термінів "композиційно-мовленнєві форми" та "функціонально-сміслові типи мовлення". Так, в авторському мовленні дослідники виокремлюють різні композиційно мовленнєві форми такі як: оповідання, опис та роздум [6].